

О. А. Огульчанська, канд. філол. наук, ст. викладач

(МДПУ ім. Богдана Хмельницького)

Н. О. Міщенко, магістрантка *(МДПУ імені Богдана Хмельницького)*

СВОЄРІДНІСТЬ КОНФЛІКТІВ У РОМАНІ ІВАНА БАГРЯНОГО «ЛЮДИНА БІЖИТЬ НАД ПРІРВОЮ»

Дослідженню конфліктів прозових творів Івана Багряного присвячена велика кількість праць провідних науковців (С. Бройтман, Я. Гладир, І. Романова, Л. Михида, О. Шапошникова та ін.). Науковці аналізують стильові домінанти прози письменника, зосереджують увагу на екзистенціальних мотивах, проводять паралелі з біблійними мотивами. Не залишаються поза увагою дослідників і поетикальні вектори роману «Людина біжить над прірвою». У нашому дослідженні робимо спробу проаналізувати конфлікти, що дають змогу розкрити ідейний задум письменника, сформувані уявлення про цілісність образної системи твору. Актуальність досліджуваної проблеми полягає у тому, що конфлікт є однією з головних рушійних сил роману, визначає його домінантні стильові ознаки та допомагає розкрити образ головного персонажа поліаспектно.

У романі можна окреслити основний конфлікт – людина і тоталітарна система. Цілком слушно зазначає Н. Комар: «У романі «Людина біжить над прірвою» модель світу включає в себе дві складові – мисливець і жертва: георгій Максим Колот під постійним обстрілом між двох тоталітарних сил – радянських енкаведистів і фашистських гестапівців» [1, с. 6]. Події у творі відбуваються 1943 року. У романі тісно переплелися долі різних людей: порядних, патріотів, гуманних, і їхніх антиподів. Письменник ставить головного персонажа в такі ситуації, в яких він може розкрити свої домінантні риси характеру. Зіткнення моральних принципів, неприйняття несправедливості і зради – ключові моменти твору. Морально-етичні принципи Максима не змінюються впродовж розгортання подій – вони лише підсилюються, звучать переконливо і правдиво: він готовий шукати вихід із непростих ситуацій, змагатися і боротися до кінця. Погоджуємося з думкою Д. Дем'яненка і Л. Йолкіної, щодо того, що «роман «Людина біжить над прірвою» засвідчує, що найбільшою безглуздістю епохи тоталітаризму був специфічний ефект «ножиць»: розрив між основними гаслами радянської доби і їх реалізацією в реальному житті. Саме це провадить людину в ситуації «закинутості», а отже, і до потреби прийняти рішення, яке часто веде до однієї з форм утеч» [2, с. 107].

Іван Багряний – майстер психологічного письма. Твір «Людина біжить над прірвою» побудований на антитезі, ознаки якої простежуємо не лише на ворогуючих таборів: «Якусь мить вони стояли мовчки один навпроти одного. Начальник спецвідділу був низенький на зріст, такого ж віку, як і Максим, але дрібний, ще й кирпатий, зовсім як хлопчик насупроти Максима. Максим височів над ним на цілу голову, дивився на гостя згори й думав, що при такому страшному титулі цей «начальник» має досить не страшний

вигляд» [1, с. 56]. Антитеза визначає також і ціннісні пріоритети персонажів, наприклад, Колота і пристосуванця Соломона. Іван Багряний порушує у творі поруч із соціально-політичними, і моральні проблеми екзистенційного плану, таким чином випробовуючи головного персонажа з різних позицій. Автор уводить до роману роздуми-реакції Максима на філософію життя професора: «Це ж і є виникнення на поверхню справжньої твоєї достославної расейської душі, голубе, – в ганчір'ї тієї «нової» системи, яку ти сам створив і сам же й зруйнував» [1, с. 21].

Наскрізним мотивом у романі проходить мотив самотності і відчуженості людини. Письменник зображує не лише триумф сили волі і жаги до життя, а й зупиняється на змалюванні моментів безнадії і відчаю. Навіть у такої сильної духом і загартованої незгодами людини як Максим закінчуються фізичні і моральні сили: «Лишилося тільки встати й піти назустріч неминучому, рокованому. Але в Максима і на те не було сил. ... Не було сил навіть заплакати, хоч хотілося б заплакати по-дитячому й так зійти геть сльозами в цей сніг, у сиру мерзлу землю» [1, с. 208]. Конфліктні ситуації, в які потрапляє головний персонаж, доводять, що чесна, мужня і вольова людина, якою є Максим Колот, не може і не хоче пристосовуватися до тоталітарної системи. Іван Багряний підкреслює, що всі, хто чинить опір цій системі, хто не погоджується з її антигуманними принципами, будуть знищені. Слушною є думка дослідниці І. Романової про те, що «у романі вибір визначає спосіб існування особистості в цілому. Означувана проблема викликає в головного героя – Максима Колота – низку роздумів, що супроводжуються внутрішніми колізіями. Крім того, І. Багряний удається до осмислення проблеми буття як безпосереднього результату власного/чужого виборів» [3, с. 214].

У романі чітко окреслені позиції як головного, так і периферійних персонажів. Реакція на події залежить від їх морально-етичних, політичних переконань. Конфліктогенами у романі є діалоги, в яких переважає реакція головного персонажа. У діалогах Колот завжди відвертий і прямолінійний. Саме завдяки майстерно побудованим діалогам реципієнт має змогу створити цілісний образ Максима Колота.

Отже, проаналізувавши конфлікти у романі Івана Багряного «Людина Біжить над прірвою», можемо зробити висновок, що переважна більшість конфліктів спрямована на полівекторне розкриття провідних рис характеру Максима Колота; внутрішні і зовнішні конфлікти сприяють глибшому розумінню авторського задуму і мають сюжетотвірне значення.

Література

1. Багряний І. Людина біжить над прірвою / передмова Н. Комар. Київ: Школа, 2009. 320 с.
2. Дем'яненко Д. Специфіка моделювання мотиву втечі в романі Івана Багряного «Людина біжить над прірвою»/ Дем'яненко Д., Л. Йолкіна: веб-сайт. URL: (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmduf_2016_2_22) (дата звернення: 01.11.2019)
3. Романова І. Проблема вибору власної версії буття в романі І. Багряного «Людина біжить над прірвою»: веб-сайт. URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/issue/view/193/334> (дата звернення: 25.10.2019)